

ANNA ŚNIEGULSKA

Sukces wychowawczy w subiektywnej perspektywie matek w okresie wczesnej dorosłości

Educational Success in the Subjective Perspective of Young Adult Mothers

Doktor, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Zakład Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań Edukacyjnych, Polska

Streszczenie

W obecnej rzeczywistości istotnym celem ludzkich dążeń jest osiągnięcie sukcesu. Kojarzy się on ze zrealizowaniem własnych zamierzeń i planów, osiągnięciem wysokiej pozycji społecznej, sławą, majątkiem czy prestiżem. Sukces można osiągnąć w wielu dziedzinach – nie tylko w aktywności zawodowej, pnać się po szczeblach kariery, ale również w sferze rodzinnej. Wtedy wydaje się mniej spektakularny, co nie oznacza jednak, że nie daje człowiekowi satysfakcji, poczucia szczęścia i zadowolenia. Nie ulega wątpliwości, iż ważną płaszczyzną osiągania sukcesu jest rodzicielska praktyka wychowawcza. W niniejszym artykule poruszonoten właśnie problem, który stanowi próbę spojrzenia na sukces wychowawczy oczami kobiet-matek w okresie wczesnej dorosłości. Jak wynika z badań, młode kobiety utożsamiają sukces wychowawczy z sytuacją, gdy dziecko jest w pełni samodzielne, wyrosło na wartościowego człowieka, jest szczęśliwe, a z rodzicem łączą go dobre relacje, które w przyszłości zaowocują bliskością i wzajemnym wsparciem.

Słowa kluczowe: sukces wychowawczy, okres wczesnej dorosłości, wychowanie, rola rodzicielska, rola macierzyńska

Abstract

Nowadays one of the most spectacular objective of human efforts is to achieve success. Success is associated with fulfillment of one's own intentions and plans, achievement of high social status, fame, wealth or prestige. Success may be attained in many areas of life aside from professional activity and climbing the career ladder, but also in family life. The latter may seem less spectacular, but it does not mean that it cannot give satisfaction, sense of happiness and gladness. Undoubtedly, one of the key aspects of being successful is parental educational activity. This problem is discussed in the present article, which attempts to look at educational success with the eyes of young adult mothers. The study shows that young mothers associate educational success with the situation when their child is fully independent, grows out to be a valuable individual, is happy and has good relations with his/her parents, which will evolve into the sense of closeness and mutual support in the future.

Keywords: educational success, young adulthood, child rearing, education, parental role, motherly role

Wstęp

Żyjemy w czasach, w których istotnym wyznacznikiem działań i dążeń ludzkich jest sukces. Jawi się on przed człowiekiem jako zrealizowanie własnych ambicji, aspiracji, pragnień, osiągnięcie zamierzeń i założonych celów, stając się w obecnej rzeczywistości miernikiem osiągnięć jednostki. Konteksty znaczeniowe popularnego dziś określenia *człowiek sukcesu* wskazują, że jego istotnymi aspektami jest awans zawodowy, kariera polityczna, zdobycie majątku, sławy, osiągnięcia w biznesie czy sferze publicznej. Sukces życiowy wiąże się także z pojęciem *szans życiowych*, a te z kolei kojarzą się ze szczęściem, użytecznością czy dobrobytem (Marek-Zborowska, 2016, s. 76).

Sukces można osiągnąć w każdej dziedzinie. Nie tylko w aktywności zawodowej, ale też w sferze rodzinnej czy osobistej. Nie kojarzy się wtedy z wysoką pozycją społeczną i nie jest dla innych ludzi widoczny, czytelny. Przeciwnie, pozostaje nieuzewnętrzniający i nieujawniony (Łączek, 2014, s. 123). Pozostaje wówczas w subiektywnym doświadczeniu danej osoby, dając jej satysfakcję i poczucie spełnienia.

Jak pisał niegdyś Homplewicz (1999, s. 10), nic innego nie jest człowiekowi tak bardzo potrzebne dla zachowania równowagi i zadowolenia jak własny sukces. Daje on poczucie mocy, radości, siły, a także spełnienia obowiązku. Jest to czynnik budujący, którego rdzeń stanowi sukces wobec samego siebie – opanowanie, przewyciężenie, pokonanie samego siebie, a mówiąc wprost – kierowanie sobą. Sukcesem jest też doprowadzenie do sukcesu innego człowieka, co stanowi istotę sukcesu pedagogicznego.

Przejawem sukcesu pedagogicznego jest rodzicielski sukces wychowawczy, który osiąga rodzic w kontekście przejawianych wobec dziecka działań wychowawczych i ich skutków. Nie ulega wątpliwości, iż dla wielu rodziców praktyka wychowawcza stanowi fundamentalną płaszczyznę osiągania sukcesu życiowego. Pełnione role rodzicielskie są bowiem kluczową przestrzenią aktywności rodzica i mimo że równocześnie podejmuje się on realizacji wielu ról, to rodzicielstwo pozostaje szczególnie ważnym wymiarem jego funkcjonowania, czynnikiem rozwoju, jak i źródłem budowania własnej dojrzałości aksjologicznej (Śniegulska, 2017, s. 179).

Opis badań

Badania prezentowane w niniejszym opracowaniu stanowią fragment szerszego projektu badawczego dotyczącego wychowawczej roli matki. Wpisują się one w strategię badawczą nawiązującą do szeroko dziś dyskutowanej metodologii jakościowej rozwijanej w aspekcie humanistycznego dyskursu o edukacji. Badania jakościowe to pewien rodzaj dociekań naukowych, gdzie dochodzenie do rezultatu nie jest oparte na zastosowaniu procedur statystycznych czy ilościowych. Raczej są one utożsamiane z badaniami dotyczącymi życia pojedynczych osób, historii życia, zachowania (za: Kawecki, 1996, s. 17). Ich istotą jest

rozumienie i interpretacja faktów oraz zjawisk, w związku z tym przyjmuje się w nich podejście holistyczne z uwzględnieniem szerokiego kontekstu badanych zjawisk (Palka, 2006, s. 56). Na gruncie współczesnych nauk pedagogicznych badania jakościowe stały się na tyle popularne, że Kubinowski (2016, s. 6) mówi o swoistej eksplozji zainteresowania nimi i ich praktykowania.

Prezentowane badania polegały na analizie pisemnych wypowiedzi kobiet w okresie wczesnej dorosłości w kontekście pytania otwartego: Co dla Pani oznacza sukces wychowawczy? Badaniami objęto wyłącznie kobiety posiadające dzieci, gdyż zasadniczym celem eksploracji było ustalenie, jak kobiety jako matki postrzegają istotę tegoż sukcesu życiowego.

Dobór kobiet do badań był dobrem celowym. Kierowałam się dwoma kryteriami: posiadaniem potomstwa oraz wiekiem wskazującym, że badana znajduje się w okresie wczesnej dorosłości. Jednoznacznie i precyzyjnie granice tego okresu rozwojowego trudno ustalić. Ostatecznie jednak do badań włączyłam 58 osób w wieku 21–35 lat.

O wyborze takiego kryterium doboru badanych zdecydował głównie fakt, iż okres wczesnej dorosłości jest czasem szczególnym w całokształcie egzystencji człowieka. Jednostka podejmuje wówczas węzłowe decyzje dotyczące dwóch podstawowych sfer funkcjonowania: rodzinnej i zawodowej. Zazwyczaj osoby w tym okresie podejmują swoją pierwszą pracę w życiu, wchodzą w związki, zawierają małżeństwa i zostają rodzicami. Stają zatem w obliczu wielu złożonych i wymagających zadań rozwojowych, z którymi muszą się zmierzyć, i to przy znikomym wsparciu społeczeństwa (Brzezińska, Appelt, Ziolkowska, 2016, s. 300–303).

Charakterystykę badanej grupy zilustrowano w tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka grupy badawczej

Wiek (w latach)		N = 58	%
	21–25	8	13,79
	26–30	13	22,41
	31–35	37	63,80
Stan cywilny	panna	3	5,17
	mężatka	47	79,32
	wdowa	1	1,72
	rozwidziona	3	5,17
	brak odpowiedzi	5	8,62
Wykształcenie	podstawowe	2	3,44
	zawodowe	6	10,34
	średnie	19	32,76
	wyższe	31	53,46
Liczba dzieci	jedno	26	44,82
	dwoje	25	43,12
	troje	5	8,62
	czworo	2	3,44

Źródło: opracowanie własne.

Prezentacja wyników badań

Patrząc na sukces wychowawczy oczami samych kobiet-matek i analizując ich szersze wypowiedzi, wyłoniłam na drodze redukcji danych pewne kategorie. Przedstawiono je w tabeli 2.

Tabela 2. Co dla kobiet-matek oznacza sukces wychowawczy?

Sukces wychowawczy	Liczba wskazań
Samodzielność dziecka, świadomość, że dziecko poradzi sobie w życiu	22
Wychowanie dziecka na dobrego, wartościowego człowieka	18
Szczęście dziecka	17
Nawiązanie z dzieckiem dobrych relacji, które zaowocują w przyszłości	13
Świadomość, że dziecko respektuje zasady i normy życia społecznego	11
Gdy matka, patrząc na dziecko, odczuwa szczęście i dumę	8
Inne: np. różnie rozumiany sukces dziecka, sukces materialny; dobre zarobki; wysokie wykształcenie; dobra praca; religijność dziecka; gdy matka potrafi godzić wychowanie dziecka z własnym samorozwojem i pracą zawodową; zrealizowanie własnych zamierzeń wychowawczych, bycie dla dziecka autorytetem	21

Źródło: obliczenia własne.

Wypowiedzi kobiet wskazywały również na pewne świadczące o sukcesie wychowawczym pożądane efekty oddziaływań wychowawczych. Zaliczyły do nich przede wszystkim szacunek przejawiany przez dziecko wobec innych ludzi (17 wskazań), empatię (16 wskazań), poczucie własnej wartości u dziecka (12 wskazań), odpowiedzialność (11 wskazań) i posłuszeństwo wobec rodziców (11 wskazań).

Egzemplifikację przedstawionych danych stanowią wypowiedzi badanych. Ze względu na ramy niniejszego opracowania zmuszona jestem, by ograniczyć się do przedstawienia jedynie ich wybranych fragmentów:

- „sukcesem jest, gdy dziecko szanuje rodziców i innych ludzi, ma mądrość życiową, którą widać w jego zachowaniu” (lat 35),
- „gdy dzieci dobrze się rozwijają, odnoszą sukcesy, chcą słuchać rad matki, spędzać razem czas, a gdy są dorosłe, potrafią powiedzieć matce, że ją kochają” (lat 34),
- „sukces to dobry kontakt z dzieckiem, możliwość rozmawiania na każdy temat, nawet najtrudniejszy. To świadomość poczucia wzajemnego zaufania, poszanowania i miłości. To dobrze wychować dziecko, darzyć je miłością, przygotować do bycia dobrym człowiekiem, szanującym innych i posiadającego wartości etyczne” (lat 34).
- „sukcesem jest dziecko szczęśliwe w swoim dorosłym życiu” (lat 25),
- „to pełne zrozumienie, dobre relacje, to wsparcie w trudnych chwilach życia” (lat 33),

- „sukces to spełnianie się w roli matki w połączeniu z pracą zawodową, o ile to w ogóle jest możliwe; to też bycie dla dziecka dobrym przykładem” (lat 35),
- „to wychowanie dziecka na dobrego i uczciwego człowieka” (lat 35),
- „to wychowanie dobrze ułożonego dziecka, które wie, czego pragnie w życiu, i potrafi normalnie żyć w społeczeństwie, w przyjaźni z innymi” (lat 34),
- „to spełnienie celów wychowawczych, które postawiła sobie matka i które pragnęła zrealizować. Według mnie sukcesem jest wychowanie dziecka na osobę zaradną, rozsądną i przyjazną ludziom” (lat 30),
- „sukces to nic innego jak szczęśliwe dziecko i szczęśliwy rodzic” (lat 28),
- „uważam, że sukces wychowawczy jest wówczas, gdy dziecko jako dorosły człowiek czuje się szczęśliwy, potrafi samodzielnie o sobie decydować i nie idzie za tłumem” (lat 22),
- „świadomość, że daje się dziecku wszystko, co możliwe dla jego dobra” (lat 27),
- „to zadbane, spokojne i grzeczne dziecko” (lat 34),
- „sukcesem jest to, gdy dziecko potrafi założyć szczęśliwą rodzinę własną” (lat 35),
- „sukces będzie wtedy, gdy dziecko będzie się chciało ze mną kontaktować, gdy będę stara” (lat 28),
- „wychowawczy sukces jest wtedy, gdy dziecko w dorosłości radzi się swoich rodziców i słucha ich rad” (lat 35),
- „dla mnie sukces wychowawczy ma miejsce wtedy, gdy dziecko ma dobre serce i dobrą samoocenę, to przekonanie, że jest dobre, uczciwe i zawsze pomoże mi na starość, gdy będę chora i niesprawna” (lat 29),
- „sukces w moim przekonaniu jest wtedy, gdy dziecko nie krzywdzi innych, zawsze pomaga ludziom w potrzebie” (lat 31),
- „sukces wychowawczy matki to nic innego jak zadowolenie z tego, co dziecko osiągnęło w życiu” (lat 24),
- „dla mnie sukcesem będzie to, że moje dziecko przez całe życie będzie człowiekiem religijnym, głęboko wierzącym w Boga” (lat 32),
- „kiedy dziecko jest zdrowe i nie ma problemów z prawem, normalnie funkcjonuje w społeczeństwie” (lat 28),
- „o sukcesie decyduje sytuacja, gdy matka czy rodzice w ogóle są dla dziecka autorytetem, gdy dziecko chce ich naśladować. To jest coś budującego dla rodzica” (lat 33),
- „sukces wychowawczy to sukces dziecka, jakkolwiek by go rozumieć” (lat 34).

Podsumowanie

W kontekście uzyskanych wyników można stwierdzić, iż kobiety-matki w różny sposób postrzegają sukces wychowawczy. To zarówno świadomość

wychowania dobrego i uczciwego człowieka, jak i poczucie spełnienia kobiety w swej roli macierzyńskiej czy nawet umiejętność łączenia roli matki z rolą pracownika, co niewątpliwie w dobie przeciążenia kobiet rolami nie jest zadaniem łatwym. Niemniej kobiety utożsamiają najczęściej osiągnięcie sukcesu z faktem, że ich dziecko jest samodzielne i poradzi sobie w życiu dorosłym. Jest to kwintesencja wychowania rodzicielskiego i jeśli znajduje swoją reprezentację w wypowiedziach młodych kobiet, wskazuje na ich dojrzałość i odpowiedzialność. Istotnym głosem jest wskazanie, że o sukcesie wychowawczym świadczą dobre relacje z rodzicami, które zaowocują w przyszłości, a których wskaźnikiem stanie się m.in. fakt sprawowania bezinteresownej opieki nad rodzicami w okresie ich starości i niedołęstwa.

Nie ma zatem jednolitego ujęcia sukcesu wychowawczego przez młode kobiety posiadające potomstwo. Każda z matek tworzy własne, pozostające w zgodzie z subiektywną percepcją wychowania i wychowawczej roli matki. Warto dodać, iż nie dla wszystkich kobiet kwestia sukcesu wychowawczego jest sprawą oczywistą. Jak bowiem wyraziła się jedna z badanych, pytając retorycznie: „A czy w ogóle jest coś takiego jak sukces wychowawczy?” (lat 34).

Reasumując, należy zwrócić uwagę, iż jakość wychowania dziecka zależy od wielu czynników, m.in. autorytetu rodziców, ich wiedzy oraz kompetencji wychowawczych decydujących łącznie o poziomie ich kultury pedagogicznej. Gdy poziom kultury jest wysoki, w dalszej perspektywie czasowej dziecko ma łatwiejszy start życiowy i edukacyjny, występuje u niego silniejsza motywacja do kształcenia, zachodzi pełniejszy i wszechstronny rozwój osobowości. Ponadto pojawiają się większe szanse powodzenia życiowego, odporność na kształtowanie dewiacyjnych form zachowań i korzystniejsza sytuacja w odniesieniu do reform oświatowych (Kawula, 2014, s. 347). Sytuacja taka wydaje się zatem dawać realną szansę na osiągnięcie sukcesu wychowawczego. Natomiast fundamentem tegoż sukcesu jest odpowiedzialność za dobro dziecka oraz głęboka i dojrzała miłość rodzicielska będąca syntezą miłości macierzyńskiej i ojcowskiej, warunkująca prawidłowy rozwój dziecka i wzajemne więzi osobowe.

Literatura

- Brzezińska, A., Appelt, K., Ziółkowska B. (2016). *Psychologia rozwoju człowieka*. Sopot: GWP.
- Homplewicz, J. (1999). Idea a rzeczywistość sukcesu wychowawczego. W: J. Homplewicz (red.), *Sukces wychowawczy* (s. 10–16). Rzeszów: Instytut Teologiczno-Pastoralny.
- Kawecki, I. (1996). *Etnografia i szkoła*. Kraków: Impuls.
- Kawula, S. (2014). Kultura pedagogiczna rodziców jako czynnik stymulacji rozwoju i wychowania młodego pokolenia. W: S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke (red.), *Pedagogika rodziny* (s. 335–357). Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Kubinowski, D. (2016). Istota jakościowych badań pedagogicznych. *Jakościowe Badania Pedagogiczne*, 1(1), 5–14. Pobrane z: <http://docplayer.pl/37677835-Jakosciowe-badania-pedagogiczne.html> (29.06.2018).

- Marek-Zborowska, B. (2016). *Kobiety i ich kariery w województwie podkarpackim*. Rzeszów: Wyd. UR.
- Łączek, T.W. (2014). Sukces życiowy jako wartość w percepcji młodzieży akademickiej. W: T. Sakowicz, K. Gąsior (red.), *Wartości w rodzinie i społeczeństwie* (s. 122–140). Kielce: STON 2.
- Palka, S. (2006). *Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna*. Gdańsk: GWP.
- Śniegulska, A. (2017). Wokół problematyki ról rodzicielskich. W: B. Szluz (red.), *Obraz współczesnej rodziny. Teoria i badania* (s. 179–188). Rzeszów: Wyd. UR.